

## *Јудаизам – јеврејска религија*

Јудаизам је монотеистичка религија Јевреја. Карактеристична је по томе што не садржи само религијско – обичајну, већ и етичку, правну и историјску црту јеврејског народа. Реч Јеврејин, односно јеврејство, потиче од глагола АВОР (из арамејско – јеврејског језика), што значи прелазити – тако су се називала сва семитска племена која су почетком 2. миленијума пре нове ере почела из Месопотамије да прелазе реку Еуфрат, крећући се ка Средоземљу. Стари Грци су ова племена називали Хебраиа, а Римљани Hebraei.

### Библијско јеврејство

Период јеврејске историје пре одласка у тзв. вавилонско ропство 587/6. г. пре Христа назива се и библијско јеврејство. Овај се период дели на четири дела, тј. четири савеза Бога и Јевреја.

**Први савез** Бог је склопио са **Нојем**. Према Библији, Ноје, десето колено од Адама, у 500. години живота је добио три сина: Сима, Хама и Јафета. Сто година касније, Бог се покајао што је створио човека који је све више грешно и одлучио је да пусти потоп и истреби све живо на Земљи. Позвао је Ноја, као најбољег човека са најмање греха, и рекао му да направи ковчег од дрвета и да у њега смести породицу и по пар свега живог на Земљи. Ноје је то урадио, а онда је Бог послао кишу која је поплавила Земљу. После потопа Ноје и његова породица су наставили живот на Земљи и засновали боље генерације људи.

**Други савез** Бог је склопио са **Авраамом** (десето колено од Ноја). Бог се јавио Аврааму после смрти његовог оца и рекао му да са породицом и свом стоком крене из Харана у Ханан. Том приликом је Бог обећао Аврааму да ће његово потомство бити изабрани народ, а за распознавање Авраамових потомака од осталих људи Бог је одредио обрезвање мушке деце. Авраам је имао сина Исака, а овај близанце Јакова и Исава. Јаков је био физички слаб и везан за мајку и кућне послове, а Исав је био снажан и добар ловац. Уз помоћ мајке, Јаков је преварио Исака да му да благослов и постао му је наследник. Пошто се уплашио освете брата, Јаков је побегао. После 21 године, на повратку, у сну се рвао са непознатим човеком, који га је благословио и рекао му: „отселе се нећеш звати Јаков, него Израил; јер си се јуначки борио и с Богом и с људма, и одолио си.“ Тако је Бог Јакова означио праоцем народа чије ће име бити Израел – онај који се рвао са Богом.

**Трећи савез** је Бог склопио са **Мојсијем**. Јевреји су с Мојсијем, бежећи од фараона, лутали Синајском пустињом 40 година. Потом, Бог позива Мојсија на гору Синај, где овај остаје 40 дана и ноћи, после чега му Бог даје исписане таблице са десет заповести. Када се Мојсије вратио са Синаја затекао је Јевреје како поштују туђе богове, па је, огорчен, разбио таблице заповести. Због грехова јеврејског народа Бог је одредио да у обећану земљу не уђе ниједан мушкарац старији од 20 година, па ни Мојсије.

За време владавине цара Саула, Филистејци крећу у ратни поход против Јевреја, и две војске стоје једна наспрам друге 40 дана. Филистејци сваког дана шаљу дива

Голијата, који позива најхрабријег Јеврејина да му изађе на мегдан и тако одлуче исход битке. Пошто у војсци таквог није било, на двобој му изађе млади пастир Давид и убија га обичном праћком. Бог је са **Давидом** склопио **четврти савез**.

У периоду пре изгнанства Јевреја у Вавилон, најважније је за Јевреје било да спознају Бога. Други по важности је био дуг живот на земљи, док се на превремену и изненадну смрт гледало као на божију казну која стиже порочне и безбожне људе. За мртве се мислило да на неки начин настављају да постоје у подземном пределу – *шеолу*, где човек живе брзо заборавља. С друге стране, сматало се да је Бог јачи од смрти и шеола, те да ће спасти верујуће од пакла.

Они који су живели противно Божијим заповестима имали су осећање промашаја: у Старом Завету, реч грех је Хет, а води порекло од глагола промашити. За период до ропства у Вавилону везује се и појава пророка. Они су упозоравали на све веће одступање од заповести, што лежи у основи свих невоља Израела. Пророци сматрају да се Израел мора вратити праведности у складу са Божијим заповестима. Најпознатији пророци су Амос, Михеј, Осија и Исаија.

Јеврејским земљама су владали Вавилонци од 587. до 539. године пре нове ере, потом Персијанци, па Грци. Пре изгнанства у Вавилон, Јевреји су били окупљени око храмова, а у току ропства у Вавилону центар тог окупљања су верски списи које су свештеници понели са собом. Најважнији дан за читање тих списа је био седми дан у недељи – Шабат. Пре изгнанства то је био дан за верске обичаје, а у Вавилону дан за одржавање скупова, читање и тумачење светих списа и молитву.

За време хеленистичке владавине међу Јеврејима се, у верским питањима, јављају три струје: фарисеји, садукееји и есени.

Фарисеји су били малобројни, али их је народ поштовао. Тражили су да се живи у складу са верским законом. Били су отворени према новим идејама – хеленизму. Развили су учење о васкрсењу мртвих и страшном суду, а веровали су и у анђеле.

Садукееји су били верска аристократија. Имали су моћ и власт. Сматрали су да Бог доброг човека за живота награђује, а грешног за живота стиже казна. По њима, јеврејство треба да шире рабини (учитељи), образовани тумачи Библије.

Есени су аскетска секта која је живела у пустињи. Веровали су у постојање два духа – добра и зла, који су између себе поделили живе. Веровали су да ће добро победити зло у сукобу Синова светла и Синова таме.

За време римске власти јавља се мисао о месији – спаситељу.

Римљани су раселили Јевреје из Палестине широм римског царства 70. године, после разорења Храма.

У средњем веку међу европским Јеврејима се јавља покрет Хасидизам (на јеврејском хасид = побожан). Главни обележје овога је мистицизам.

У савременом јеврејству постоје три главне струје: реформистичка, конзервативна и ортодоксна.

**Реформистичко јеврејство** – покрет започет у Немачкој преводом јеврејске Библије на немачки и градњом храма у Брауншвајгу (до тада се назив храм користи само за Храм у Јерусалиму). Настојали су да јеврејску религију ускладе са духом времена. Одбацили су идеју личног месије, а увели идеју месијанског доба, које ће бити остварено људским наплетком. Уводе богослужења на немачком и енглеском језику, оргуље и проповеди. Игноришу обред обрезања.

**Конзервативно јеврејство** – сматрају да јеврејство треба да остане верно традицији. Ипак, за богослужење користе енглески језик. Највећи центри су им у Израелу и Латинској Америци. Подржавају ционизам.

**Ортодоксно јеврејство** – јеврејски закон је божанска, а не људска установа. Идеал људског постојања је изучавање и упражњавање Торе. Данас се све више ослањају на западно – европску културу и одбацују ционизам.

Јеврејско **свето писмо** се назива Танах; оно обухвата Закон или Наук (јеврејски Тора), који обухвата пет књига, па се зове и Петокњижје. Најстарији део потиче из 10. века пре нове ере. Други део су Пророци, (Невиим), а последњи Списи (Кетувим). Јеврејско предање сматра списе објављеном „речју Божијом“ и учење о послушности Богу свог народа, Израиља.

**Синагога**, или кућа молитве, је код Јевреја место за заједничке молитве и окупљање ради заједничког читања верских књига.

**Ционистички покрет** је настао као израз миленијумске тежње Јевреја за повратак у стару домовину. У том циљу, они се позивају на казивање старих пророка да ће Бог једног дана поново окупити изгнани народ у обећану земљу. Јевреји су се вековима на Јом Кипур, дан помирења, поздрављали са „следеће године у Јерусалиму!“